

Ж.А. Карсыбаева

*Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қазақстан
(E-mail: karsybayeva1981@mail.ru)*

1950–1960 жылдардағы Орталық Қазақстан қалаларының тұрғын үй жағдайы

Мақалада 1950–1960 жылдардағы Орталық Қазақстан қалаларындағы тұрғындардың баспанамен қамтамасыз етілуі, тұрғын үй құрылысының дамуы қарастырылды. Автор қалалардағы өндірістің қарқынды дамуынан қала халқы санының артқандығын көрсете отырып, олардың тұрғын үймен қамтамасыз етілуінде туындаған қиындықтарды анықтайды. Автор жергілікті билік органдарының Орталық Қазақстан қалалары мен елді мекендерінде тұрғын үй құрылысын жүргізуде жіберген кемшіліктерін көрсете отырып, қалалардағы әкімшілік ғимараттар мен тұрғын үйлердің жағдайына талдау жасайды. Берілген салаға жұмсалған қаржы көлемін көрсете отырып, тұрғын үй, мәдени-тұрмыстық, коммуналдық құрылыс пен көгалдандыру ісінің жүргізілу барысын талдайды. Халықтың әлеуметтік қамсыздандырылу саласы бойынша кеңес билігінің ұстанған саясатын бағамдайды.

Кілт сөздер: Орталық Қазақстан, қала тұрғындары, тұрғын үй құрылысы, елді мекендер, әкімшілік ғимараттар, коммуналдық шаруашылық, көгалдандыру, өндірістік-техникалық база, мұрағат мәліметтері.

Адамның өмірлік маңызы бар сұраныстарының бірі тұрғын үй болып табылады, сондықтан да ол мемлекет үшін өз экономикасын, қоғамның әлеуметтік саласын дамытуда әрдайым өзектілікке ие. Бұл сұранысты қанағаттандыру тәсілі қоғамдық құрылыстың сипатына тәуелді. Тұрғын үй құрылысы мәселесі кеңес мемлекетінде де сан жылдар бойы белгілі бір тарихи себептерге байланысты шешімді қажет ететін ауқымды мәселе болып қала берді. Еңбекшілердің тұрғын үй жағдайын жақсарту кеңес мемлекетінің күнтізбесінен түспейтін тақырып болды.

Ұлы Отан соғысынан кейінгі кезеңде тұрғын үй өндірісінің механикаландырылған тәсілі басты назарда болды, бұл өз кезегінде тұрғын үй саласындағы соғыстың ауыр зардаптарын тез арада жоюға көп жағдайда ықпал етті. Бұл уақытта тұрғын үй алаңының орташа жылдық өсу қарқыны 25,4 млн шаршы метрді құрады, яғни, 1940 жылдарға қарағанда, екі жарым есеге жоғары болды. Бұқара халықтың тұрғын үй құрылысы мен оның елдегі өндірістік базасының дамуына белсенді қатысуы нәтижесінде бұл жылдары 254,5 млн шаршы метр жаңа үй тұрғызылды. Аталған уақытта қала тұрғындары өз есебінен және мемлекеттің көмегімен 69,2 млн шаршы метр үйді тұрғызды [1; 56].

50 жылдары тұрғын үй құрылысын дамытуда салынушы үйлер санының артуы ғана емес, біршама сапалы өзгерістер де тән: ғимараттардың капиталдылығы артып, олардың көгалдандырылуы және жайлылығы жақсарды. Бірақ соған қарамастан, тұрғын үй құрылысы халықтың сұранысынан артта қалушылығы біршама болды. Бұл артта қалушылықтың басты себептері мемлекет халық шаруашылығының барлық салаларына соғыстың тигізген ауыр зардаптарынан оларды бірдей шамада дамытуға мүмкіндіктерінің болмауында еді. Сонымен қатар тұрғын үйді тұрғызудың әдістеріне тұрғын үй құрылысының өндірістік-техникалық базасының сай келмеуі де белгілі бір дәрежеде бұл саланы артқа тартты.

Сонымен қатар тұрғын үй құрылысының дамуына көптеген қуаты аз, мамандандырылмаған құрылыс ұйымдары бойынша құралдарды, техникаларды және мамандарды шектен тыс пайдалану да жағымсыз әсер етті. 50-жылдардың ортасында әрбір қалада тұрғын үй құрылысын түрлі министрліктер мен ведомстволардың ондаған, тіпті жүздеген құрылыс ұйымдары жүргізді. Олардың көпшілігі көрші алаңдарда үйлерді тұрғызды, бірақ әрбір мекеме өзінің өндірістік базасын жасақтады. Әдетте мұндай қуаты аз ұйымдар техниканы әлсіз қолданды, сонымен қатар жаңа үй алаңдарын тұрғызу бойынша мемлекеттің жүктеген міндеттерін көбіне орындай алмады, шығынмен жұмыс жасады.

Индустрияландыру жылдарында тұрғын үй құрылысындағы қалыптасқан салалық жүйе 50 жылдардың ортасына қарай тұрғын үй құрылысын одан әрі дамытудың тежегішіне айналды. Сонымен бірге типтік жобалаудың әлсіз дамуы да кедергі болды: 1955 жылы тұрғын үйлер мен мәдени ғимараттардың жартысынан көбісі жеке жобалар бойынша тұрғызылды. Өз кезегінде мұның

барлығы мемлекеттік қаражатты шығындауға, құрылыстың қымбаттауына, оның көлемінің қысқаруына әкелді.

Тұрғын үй құрылысының жүру қарқынына кедергі болған басқа да себептер болды. Көптеген жергілікті, партиялық, кеңестік, кәсіподақтық органдар үшін тұрғын үй құрылысын дамыту және еңбекшілердің тұрғын үй-тұрмыстық жағдайларын жақсарту екінші деңгейдегі мәселе болып қала берді.

1950 жылдардағы Орталық Қазақстан қалаларының дамуының тарихы бойынша материалдар 1951–1955 жылдардағы Қарағанды облысының қалалары мен жұмысшы поселкелерінің тұрғын үй, мәдени-тұрмыстық, коммуналдық құрылыс пен көгалдандырудың соғыстан кейінгі екінші бесжылдық жоспарында толығымен көрініс тапқан. Берілген жоспар Қарағанды, Теміртау, Балқаш, Жезқазған қалалары және Атасу, Қаражал, Успен жұмысшы поселкелері үшін құрастырылған. Берілген елді мекендерде толығымен дерлік облыстың өнеркәсібі мен халықтың 80 % дейін шоғырланған.

Еңбекшілер депутаттарының қалалық кеңестерінің қолда бар мәліметтері бойынша, 1951 жылы тұрғындардың саны:

- Қарағанды қаласында: 850 мың адам;
- Теміртау қаласында: 48 мың адам;
- Балқаш қаласында: 52,4 мың адам;
- Жезқазған қаласында: 54,0 мың адам құраған [2; 20].

Көрсетілген елді мекендердің бірінде де тұрғындардың баспанамен, мәдени-тұрмыстық және коммуналдық қызмет көрсетумен қамтамасыз етілуі нормативке сай келмеген.

Қарағанды облысының қалалары мен жұмысшы поселкелерінің жайлылығы олардың дамуы мен тұрғындар санының өсімінен қалып қойды. Бір тұрғынға шаққанда келетін тұрғынжай алаңының аумағы 2,7–4,3 шаршы метрден келді.

Қарағанды мен Жезқазғанның тұрғындары ауыз суға аса қатты зәрулігі болды. Тұрмыстық-шаруашылық кәріз құбырлары тек Балқаш қаласында ғана болды. Қалған қалалар мен елді мекендер кәріз құбырларынсыз болды.

Өнеркәсіптің, халықтың өсімі мен оның тұрғын үймен, мәдени-тұрмыстық, коммуналдық қызмет көрсетумен қамтамасыз етілуінің арасындағы алшақтық өнеркәсіп кәсіпорындарының шын мәнінде жалғыз ғана құрылыс жүргізушілер болғанына қарамастан, көптеген жылдар бойында еңбекшілерге қажетті тұрмыстық жағдайды жасау мәселесіне жеткілікті көңіл бөлмеуінің салдарынан болды.

Қарағанды облысының қалалары мен жұмысшы поселкелерінің сол кездегі жағдайына сипаттама беру үшін тұрғындардың тұрғын үй алаңдарымен қамтамасыз етілуін қарастыру қажет. 1955 жылы тұрғын үй алаңының аумағы бір адамға шаққанда келесідегідей болды:

- Қарағанды қаласы бойынша 3,93 шаршы метрге дейін, 1951 жылғы 3,68 шаршы метр;
- Балқаш қаласы бойынша 6,68 шаршы метрге дейін, 1951 жылғы 4,35 шаршы метр;
- Теміртау қаласы бойынша 4,58 шаршы метрге дейін, 1951 жылғы 2,7 шаршы метр.

Сонымен қатар жаңа құрылыс көлемін айқындауда өзінің қызмет көрсету мерзімінен асып кеткен, жарамсыз тұрғын үйлердің бөліктерін (жертөле, қамыс үйлер, сазбалшықты және т.б.) жою қажеттіліктері есепке алынды.

1 - к е с т е

1953–1955 жж. Орталық Қазақстан қалаларының тұрғын үй құрылысын қаржыландыру және көлемі

Р/с №	Қалалар, мың шаршы м	1953 ж.	1954 ж.	1955 ж.	Барлығы, 1953–1955 жж.	1953–1955 жж. кап.салымдар	
						Барлығы	Соның ішінде тұрғынүй құр.
1	Қарағанды	150	170	175	495	1172,0	762,0
2	Балқаш	36,7	40,0	40,0	116,7	196,3	125,0
3	Теміртау	69,0	92,0	95,0	256	452,2	173,4
4	Жезқазған	40,8	45,0	50,0	135,8	239,8	190,1
	Барлығы	296,5	347	360	1003,5	2060,3	1250,5

Ескерту. Кесте КОММ. 961-к. 1-тіз. 163-іс. 23, 29-б. берілгендері негізінде құрылды.

Тұрғын үй құрылысының жоспарланған көлемі 1953–1955 жж. 1003,5 мың шаршы метрді құраған. Алайда тұрғын үй алаңының осындай біршама өсіміне қарамастан, тек қана Балқаш қаласының өзінде 1955 жылы тұрғын үй нормасы бір адамға шаққанда 6,7 шаршы метрді құрады, ал басқа қалаларда тұрғын жай алаңымен барынша төменгі қамтамасыз етілуі бар тұрғындар санының өсіміне байланысты, 1955 жылы — бір адамға 6 шаршы метрден келетін минималды норманың өзіне қол жеткізілмеді, Қарағанды қаласында 4 шаршы метрді, ал Теміртау қаласында бір адамға 4,6 шаршы метрден келді, тіпті жеке тұрғын үй құрылысын есепке алғанның өзінде осындай жағдай орын алды [2; 24].

Жоғарыда берілген кестеден байқағанымыздай, үш жылдағы (1953, 1954 және 1955 жж.) Қарағанды облысы қалаларының тұрғын үй, мәдени-тұрмыстық, коммуналдық құрылысына капитал салымының жоспарланған көлемі 2,1 млрд сол игеруі керек болатын, соның ішінде тұрғын үй құрылысына 1,3 млрд сом [2; 30].

Әрбір қала бойынша жағдайды қарастырсақ, 1952 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша Балқаш қаласының халқы 46,5 мың адам бар, ал 1955 жылы 52,4 мың адам болды. Қала халқы Мыс зауыты, Гүлшат кеніші, Шығыс кенішінің дамуы мен табиғи өсім есебінен 5,9 мың адамға өсті. Қаладағы барлық тұрғын жай қоры 203,2 шаршы метрді құрады, бұл бір тұрғынға 4,3 шаршы метрден келді (норма бойынша 9 шаршы метр).

Жан басына тұрғын үй алаңын кем дегенде 6,5 шаршы метрге жеткізу үшін, Екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі бесжылдықта еңбекшілерді жайлы пәтерлерге орналастыру үшін 4 жылда 137 мың шаршы метр тұрғын жайды тұрғызып, пайдалануға беру керек еді және бұл үшін 175,029 мың сом қаржы салу көзделді [2; 32]. Қалада сол кезге дейін қалалық қонақ үй де болмады, ал 50 орындық моншаның жанындағы қонақ үй талаптарға сай келмеді. Барлық ведомстволық және басқа да қалалық ұйымдар тұрғын үйлерде орналасқан болатын және қалыптан тыс жағдайларда жұмыс жасады, сондықтан қаланың даму жоспарында 1954 жылы 2000 мың сомы құны бар екі Кеңестер үйін және Гүлшат кенішінде 35 мың сом құны бар бір поселкелік Кеңес үйін тұрғызу қарастырылды [2; 36].

1952 жылғы 1 қаңтарда Теміртау қаласының халқы 50 мың адамды және тұрғын үй қоры 175252 шаршы метрді құрады, оның ішінде ведомстволық — 97708 шаршы м, 1955 жылы халық саны 100 мыңға жетті.

Бір адамға шаққанда минималды тұрғын үй алаңының нормасы 6 шаршы метр болғанда, тұрғын үй қоры бесжылдықтың соңында 600 мың шаршы метрге жеткізілуі тиісті. Осыған орай кәсіпорындармен 246528 мың сом қаржы салынуы тиіс болды.

Осылайша, барлық тұрғын үй қоры 1955 жылы 446807 шаршы метрді құрауы керек болатын [2; 41].

1955 жылы Жезқазғанда тұрғындар саны 80 мың адамды құрады. Жезқазған мен Кеңгірде тұрғын жайдың жетіспеушілігі қатты байқалды, сондықтан 1951–1955 жылдары 160800 шаршы метр тұрғын үй алаңын салу жоспарланды, ол жан басына шаққанда 7 шаршы метрден тұрғын жайды қамтамасыз етеді, бұл құрылысқа 225210 мың сом капитал салу көзделді [2; 45].

1954–1955 жж. Қарағанды қ. тұрғын үй құрылысына 472,8 млн сом қаржы салу көзделді, 256,7 мың шаршы метр тұрғын жай пайдалануға берілуі тиіс болатын.

50-жылдардың ортасында кеңес азаматтарының барынша күшті сұранысына ие болған мәселе баспаналы болу еді. Соғыстан кейінгі жылдарда адамдар жартылай жертөле үйлерде, жертөлелерде, барак, коммуналдық пәтерлерде тұрды. 1955 жылы Қарағанды тас-көмір бассейнінің барлық елді мекендерінің тұрғын үй қорының 90 % жуығы 1 қабатты, көбіне ағаш және саманнан салынған үйлер болды. 3–4 қабатты үйлер негізінен Жаңа қалада салынды, жекелегенде Майқұдық пен Саран қалаларында салынған. Жаңа қала бойынша 2–4 қабатты құрылыстар оның тұрғын үй қорының шамамен төрттен бірін құрады. Жаңа қала көгалдандырылған және кәріз құбырлары тартылған; Ескі қалада әзірге кәріз құбырлары тартылмаған.

50 жылдардың ортасынан бастап барлық құрылыс үрдістерінің жаппай индустрияландырылуы негізінде тұрғын үй құрылысының ерекше қарқынмен ауқымды түрде жүргізілуі басталды. Тұрғын үй салу ісінде жаңа кезеңнің басталуына себепкер болған маңызды тарихи оқиға болып СОКП XX създі табылды, онда жалпылай алғанда елдегі «тұрғын үй құрылысын барынша кеңейту және жақсарту» туралы айтылған болатын. Бұл мәселеде тұрғын үйлер құрылысын іріленген, мамандандырылған мекемелердің күшімен жүргізуді ұсынды. Тұрғын үй құрылысының қарқынын көбейтуді, оның құнының арзандатылуы мен баспана жетіспеушілігін жоюды қарастырған қала дамуының сол кездегі жоспары кеңес тарихында тұңғыш рет 1957 жылы қабылданды.

Оның негізгі идеясы стандарты ішкі жоспарламасы бар нақты тұрғын үйдің үш-төрт модельдеуін қарастыратын бірегей типтік жоба бойынша үйлердің біраз қатарын салуда еді. Тұрғын үйдің жаңа типіне Бүкілодақтық конкурс өткізілгеннен кейін бір отбасыға есептелген тиалометражды деп аталатын пәтерлері бар тұрғын үйлердің типтік жобалары бекітілді.

Бір бөлмелі пәтерлер 18-ден 20 шаршы м дейін тұрғын жай алаңы бар, екі бөлмелілер — 30 шаршы метр және үш бөлмелілер 36–40 шаршы метрмен қарастырылды. Әрбір пәтерде 6 шаршы метрлік ас үй қарастырылды. Оларда терезе астындағы суықталған шкаф, біріктірілген кәріз жүйелері, дәліз және киім ілетін жер деп аталған 2–2,5 шаршы метрлік алаңқай болды, ол жатын бөлмемен байланыстырылды. Бұл пәтерлерге тән сипаттама: қабырғаға бекітілген шкафтар және киім қоятын сөрелер, кішігірім үстелше орналасқандығында болды. Барлық «қосымша алаңдар»: дәліз, жуынатын бөлме, ас үйлер барынша көлемі қысқартылды. Үйдің төбесі 2,7 метрге дейін түсірілді, сатымен өтетін жерлер тарылтылып, қойма, қоқыс шығаратын құбыр мен жеделсаты жойылды. Бұл «хрущевтік үйлер» деген атпен белгілі. Мұның барлығы әрбір пәтердің құнын 30–40 пайызға дейін азайтуға, коммуналка үйлерді жоспарлаудан бас тартқызуға әкелді [3; 58].

Мұрағат құжаттарындағы мәліметтер бойынша, 1959 жылы облыс бойынша тұрғын үй құрылысының жоспары 98,9 % орындалған. Жоспардағы 654,26 млн сомның іс жүзінде 647,06 млн сомы немесе 1958 жылғы іс жүзінде 189,42 млн сомға орындалған, өсім 41,4 % құраған тұрғын үйді пайдалануға беру жоспарланған 515,95 мың шаршы метрдің орнына, іс жүзінде 413,04 мың шаршы метр пайдалануға берілген. Бұл 1958 жылы іс жүзінде пайдалануға берілген тұрғын үй аумағынан 91,79 мың шаршы метрге асып түсті, өсім 28,6 % құрады [4; 168].

Қарағандыда бір адамға шаққанда тұрғын үй алаңының орташа нормасы 1957 жылы 5,5 шаршы метрді құрады, ал қаланың кейбір аудандарында одан да жоғары болды. Алайда көптеген пәтерлер коммуналдық болды, қарапайым ғана тұрмыстық жайлылығы болмады. Пәтерлерге жылу беру ісі де төмен жағдайда болды. Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы да өте әлсіз және еңбекшілердің сұраныстарына толығымен жауап бере алмады. 1960 жылдың басында қалалар мен елді мекендердің тұрғын үй қоры су жүйесімен 31 %, кәріз жүйесімен — 26, орталық жылу беру жүйесімен — 35, газбен — 3, ыстық сумен 3 % қамтамасыз етілді. Мұның барлығы тұрғын үй мәселесін шешуді қиындата түсті [5; 121].

1956–1962 жылдардағы тұрғын үй мен әлеуметтік-мәдени тұрмыстық объектілерінің капиталдық құрылысының жылдық жоспарларын орындау туралы статистикалық есептердің берілгендері облыс кәсіпорындары мемлекеттік жоспар бойынша бөлінген қаржының есебінен 1962 жылы 688492 шаршы метр тұрғын үйді салуы керек болған, іс жүзінде жыл бойында 628126 шаршы метр тұрғын үй тұрғызылған, немесе жылдық жоспардың 91,2 % құрайды. Қарағанды қаласының еңбекшілері 1962 жылы 179677 шаршы метр тұрғын үйге ие болған немесе жылдық жоспардың 100,3 % құрады [6; 6].

Облыс бойынша тұрғын үй құрылысын салу бойынша жоспарды орындау үшін құрылыс ұйымдары үшін бекітілген құрылыс-монтаж жұмыстарының бағдарламасын орындау болып табылады.

2 - кесте

Қарағанды облысы бойынша тұрғын үй құрылысы туралы анықтама

Қала	Қапсалым көлемі, мың сом				Енгізу қуаты, шаршы м			
	1965 ж.			1966 ж. жоспар	1965 ж.			1966 ж. жоспар
	жоспар	іс жүз.	айырм.		жоспар	іс жүз.	айырм.	
Облыс бойынша	81453	74121	-7332	73249	567173	564490	+7317	510896
Қарағанды	26064	22223	-3831	19348	171212	173163	+1951	140305
Абай	2161	2025	-136	2179	14304	14375	+71	14833
Балқаш	6290	4814	-1476	6530	35821	36306	+184	45669
Жезқазған	7346	6650	-695	6958	53914	68925	+3011	46550
Саран	2861	2831	-30	2490	17690	19015	+1325	17013
Теміртау	8488	8687	-199	8144	64224	68519	+4295	55280
Шахтинск	8862	8552	-310	7632	45295	60657	+6362	48400
Қаражал	204	164	-40	338	2496	1062	+1434	2936

Жоғарыда берілген кестенің мәліметтеріне сүйенсек, 1956–1962 жылдар аралығында құрылыс жүргізуші ұйымдармен тұрғын үй құрылысы бойынша 21,0 млн сом игерілмеген [7; 21]. Қапсалымның көрсетілген көлеміне 150,0 мың шаршы метр тұрғын үй, немесе 500 пәтер, салуға болатын еді [8; 8].

Осылайша, 1950 жылдардың екінші жартысы — 1960 жылдардың басында жалпы алғанда еңбекшілер мен қызметкерлердің білім алу, денсаулық сақтау, тұрғын үй, азық-түлікпен қамтамасыз етілу мен тұрмысқа қажетті бұйымдарды пайдалану бойынша әлеуметтік мүмкіндіктері біршама кеңейді. Алайда қоғамда биліктің әлеуметтік саясаты халықтың біршама наразылығын туғызып отырды.

Жоғарыда берілген кестелерге сүйене отырып, 1956–1963 жылдары тұрғын үй құрылысының ауқымы шындығында да ауқымды мөлшерде болды. Соның нәтижесінде ұлттық тұрғын үй қоры екі есеге дерлік өсті — 640 млн шаршы метрден 1184 млн шаршы метрге дейін, берілген кезеңде Кеңес Одағында алдыңғы 40 жылға қарағанда тұрғын үйлер көп салынды.

Жаппай құрылыс жүргізудің нәтижесінде қала халқы өсімінің жоғарғы қарқынына қарамастан, тұрғын үймен қамтамасыз етілу артты.

1960 жылдарға қарай тұрғын үй жағдайы біршама жақсарды: жекелеген пәтер немесе үй қалалық үй түрі басымдығына қол жеткізілді, коммуналдық таршылық, барактар, лашық үйлер қалалықтардың көпшілігінде емес, аз ғана бөлігінде болды. 1956 жылдан 1963 жылға дейін тұрғын үй құрылысы шынымен де ауқымды болды. Алайда айтып өту керек, тұрғызылған тұрғын үйдің сапасы төмен болды, бірақ аса жоғары сұраныс асығуды талап етті. Дегенмен де, тұрғын үй дағдарысы жойылмады.

1961 жылы Орталық Қазақстан қалалары бойынша, әсіресе Қарағанды қаласында бірқабатты үйлерді тұрғызуға тыйым салынды. Сондықтан да 1970 жылдары көпқабатты үйлердің үлестік салмағы тұрғызылатын үйдің жылдық көлемінде 35 % дейін өсті. Тоғыз-он екі қабатты үйлер қаланың сыртқы келбетіне біршама өзгеріс енгізді. 1981 жылдың басында Қарағандыда он алты қабатты үй 7500 шаршы метр пайдалы алаңы бар үй қолданысқа берілді.

1966–1970 жылдары облыстың қалалары мен елді мекендерінде, аудан орталықтарында 4000,0 мың шаршы метр тұрғын үй салу көзделді, оның ішінде Қарағанды Қалалық кеңесі бойынша — 1600,0 мың шаршы метр қарстырылды.

1960–1980 жылдар Қарағанды қаласының бүкіл тарихында қарқынды құрылыс жүргізу бойынша барынша белсенді жұмыс жүргізілген кезең болды. Одақтық және республикалық органдармен сол кезеңде бұған қолайлы ықпал еткен ірі шешімдер қабылданды. Жыл сайын қала құрылысы үшін көлемді мемлекеттік қаржы бөлінді. 1960–1980 жылдары Қарағандыда 13 млн м² тұрғын үй, 164 мың оқушы орны бар 234 мектеп, 56 мың орындық мектепке дейінгі мекемелер, 7 мың орындық аурухана, бір ауысымда 12 мың қатысуға арналған емхана, 15 мың орындық клубтар салынды.

Қорыта келе, 1950 жылдардың екінші жартысы — 1960 жылдардың басында жалпы алғанда Орталық Қазақстан қалалары тұрғындарының баспанамен қамтамасыз етілуі, әлеуметтік жағынан қамсыздандырылуы бойынша әлеуметтік мүмкіндіктері біршама кеңейтілді. Бұл үшін кеңестік билік пен жергілікті басқару органдары тарапынан ауқымды шаралар жүргізілді. Соғыстан кейінгі жылдары халықты тұрғын үймен қамтамасыз ету саласындағы қиындықтарды шешу үшін салынған саман үйлер, барак үйлер, жертөлелер аталған кезеңде де қолданыста болды. 1950 жылдардың екінші жартысынан бастап қарқын алған тұрғын үй құрылысының нәтижесінде қала халқы санының қарқынды өсіміне қарамастан, тұрғындардың тұрғын жай алаңымен қамтамасыз етілу деңгейі біршама артты. Тұрғын үй құрылысында орын алған өзгерістер, мысалы, көпқабатты тұрғын үйлер салу қалалардың архитектуралық келбетіне де жағымды әсер етті.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Григорьева А.Г. Советская повседневность и уровень жизни населения СССР в 1953–1964 гг.: дис. ... канд. ист. наук. — М., 2003. — 206 с.
- 2 ГАКО. — Ф. 691. — Оп. 1. — Д. 163. — Л. 20.
- 3 Харитонова А.Е. Основные этапы жилищного строительства в СССР // Вопросы истории. — 1965. — № 5. — С. 50–64.
- 4 Досмагамбетов С.К. Центральный Казахстан: природа и природные ресурсы, события и люди, реформы и развитие. — Алматы, 2003. — 562 с.
- 5 Караганда. Серия. История городов Казахстана / Под ред. А.С. Елагина — Алма-Ата: Наука, 1989. — 192 с.

- 6 ГАКО. — Ф. 691. — Оп. 1. — Д. 1432.
- 7 ГАКО. — Ф. 691. — Оп. 1. — Д. 455.
- 8 Социалистическая Караганда. — 1965. — № 68. — 5 апр.

Ж.А. Карсыбаева

Жилищные условия городов Центрального Казахстана в 1950–1960 гг.

В статье рассмотрены вопросы развития жилищного строительства и обеспечения жильем население городов Центрального Казахстана в 1950–1960-е гг. Автор, указывая рост населения в городах в связи с бурным развитием производства, определяет возникшие проблемы в обеспечении жильем людей. Показаны недостатки работы местных органов власти в области жилищного строительства в городах и населенных пунктах Центрального Казахстана, также проанализировано состояние жилья и административных зданий в городах. Показан ход жилищного, культурно-бытового, коммунального строительства и благоустройства. Рассмотрена политика Советской власти в сфере социального обеспечения населения.

Ключевые слова: Центральная Азия, жители города, строительство жилья, населенные пункты, административные здания, коммунальное хозяйство, производственно-техническая база, сведения архивов.

Zh.A. Karsybayeva

Housing terms of cities of Central Kazakhstan in 1950–1960

This article considers the development of housing, provision of housing for the urban population of Central Kazakhstan in the 1950–1960-s years. The author indicating the growth of population in the cities in connection with rapid development of production determines the problems encountered in providing housing for people. The author shows the failings in the work of local authorities in the management of housing in the towns and cities of Central Kazakhstan, also analyzes the condition of housing and the administrative buildings in the cities. Showing the amount allocated for this industry, analyzes the process of housing, cultural-household, municipal construction and improvement. Evaluates the politics of the Soviet government in the sphere of social security of the population.

Keywords: Central Asia, the inhabitants of the city, housing, settlements, Administrative divisions of the building, engineering, production and technical base, information archives.

References

- 1 Grigoryeva A.G. *Soviet everyday life and living standards of the USSR in 1953–1964 гг.*: dis. ... Cand. of historical sciences, Moscow, 2003, 206 p.
- 2 SAKR, f. 691, 1, 163, p. 20.
- 3 Kharitonova A.E. *Questions of history*, 1965, 5, p. 50–64.
- 4 Dosmagambetov S.K. *Central Kazakhstan: nature and natural resources, the events and the people, reform and development*, Almaty, 2003, 562 p.
- 5 *Karaganda. Series: History of the cities of Kazakhstan*, ed. A.S. Elagin, Alma-Ata: Nauka, 1989, 192 p.
- 6 SAKR, 691, 1, p. 1432.
- 7 SAKR, 691, 1, p. 455.
- 8 *Socialist Karaganda*, 1965, April, 5, 68.